

November 7-tér

Nem valami csúcsteljesítmény, sem művészi alkotás egy ilyen tábla. Fehéren beapozzák, megvárják, míg megszárad, aztán ráfestik vaskos fekete betűkkel a tér új nevét: November 7. Sok munkaóráva sem dicsekedhet a tábla. Mégis egy rossz világnak kellett összedőnie, egy új, jónak kellett keletkeznie, hogy megszülethessen. Benne van az ősök szenvedése, harcos akarat, benne dörögnek az Auróra cirkáló ágyúi, hős Lenin szava, a nagy Sztálin bölcsesége, hadseregének dicsősége: a Párt diadala. Rossz emlékek, elrontott, félrecsúszott életek kerülnek le az „Oktogon” táblával a falakról. Új, boldog életet hirdet a „November 7-tér” felirat.

Gépies pontossággal jelez „mehet”-et, „állj”-t, vagy „tilos”-t a közlekedési rendőr. Rohan az 1-es és a 12-es autobus. Vágtatnak a betűk a Szabad Nép villanyújságján, pislog a MASZOVLET fényes hirdetése az 1-es számú ház tetején. Embersokaság siet a Körúton munkája után, ki a liget felé, pihenésre. A mélyben, az öreg földalatti új Metróról beszélnek az emberek. Budapest élete lüktet itt a téren. Pedig csak négy házból áll az egész.

Négy egyforma ház. Se nem szépek, se nem csúnyák, olyanok, mint a kiegyezés után épített bérházak általában. A forradalmunkat vérbefojtó Habsburgokkal összepaktált Andrássy gróf miniszterelnöksége alatt, 1870-ben épültek a fiatal magyar kapitalizmus spekulációjára. Pollák gyárosé volt valaha mind a négy, ő hagyományozta aztán a Körösi-családra. A 3-as szám később valami Landauer nevű téztagyárosé lett. Furcsa, háromszögletes udvarú házak ezek, az utca felé többnyire nagybérű luxuslakásokkal, bent az udvaron sötét, egészségtelen odokkal. Erős, tartós építkezés, dacol az évekkel. Tervezői úgy gondolták, száz évig is munkanélküli jövedelemforrást jelentenek majd a Pollák-dinasztiának. Azt hitték bizonyára, hogy kapitalizmusuk túléli majd a házakat. Persze, honnan is tudhatták volna, hogy a távolj Szibíriában éppen akkor, mikor ők a házakat építették, megszületik az emberiség nagy jötevője, szabadságának kovácsa, Lenin.

Az Oktogon-tér a főváros egyetlen széles, nagy felvonulásra alkalmas útvonulatát, az Andrássy-utat szakította meg. Itt sétakocsikáztak évtizedeken át az elnyomók a Stefánia-út felé, itt integetett Ferenc József császár véres kezével, itt lovagoltak a jó magyar urak és hölgyek: Windischgraetz, Haggenmacher, Károlyi, Weisz, hogy túlságosan el ne hizzanak. Udvari Ödön borbély 53 esztendő mindössze, mégis emlékszik még rájuk, hiszen itt született az Oktogonon. Néha eszébe jutott borotváásnál, jó volna a Haggenmacher vagy a Rassav nyakát elvágni, de mindjárt rájött, hogy nem érdemes,

csak feláldozná magát és nem segítene vele.

Más úton kell harcolni: ezt is megáthaita itt az Oktogonon. Mikor vörös zászlókkal, három nagy nyolcast cipelve, énekelve és tüntelve munkások vonultak át a téren és megütköztek itt a rendőrökkel. Sortűz is dördült, véres lett a kövezet, durva kezek dörömböltek az Oktogon-tér lakóinál: nem bujtak el náluk tüntető. Mégis újra jött a nép. Es vörösbe öltözött a tér. Az Oktogon lakói, Udvari és a többiek megismerték a nagy Lenin nevét.

1917 november 7-én még nem tudtak semmiről. A férfiak javarészt a fronton voltak, a kis ujsághír a távoli forradalomról nem bolygatta meg a hétköznapi szörnyű szorongását. De csakhamar megjelent az első vörösszefűs katonája. Aztán a második, az ezredik. „Le a háborúval!” — így tüntettek. És az Oktogon-téren tombolt a nép: „Hozzák vissza őket a frontról!” Osztrócsa váltotta fel a szegfűt, új szót tanultak meg szeretni a sötét zugokban, félni a luxuslakásokban: kommunisták. És jött 1919 márciusa. Az Oktogon-tér sarkán táboroztak a Lenin-fiúk. Nevük legendává lett az egykori elnyomottak ajkán, átok a Windischgraetzén, Haggenmacherén. Száz ezrek tüntettek felszabadultán május 1-én az Oktogonon. A népe volt a tér. Míg csak az imperialisták rabláncra nem üzték újra a népet. A végső győzelem napja még nem ért meg akkor.

Mayercsik néni csak 1929-ben lett részese a tér történetének. Akkor lett itt házfelügyelő. Kis szobája sötét, nedves, olyan magas, hogy győzze az ember fűteni. Persze, az udvarra néz, ő nem is láthatott hát sokat abból, ami a téren azóta történt. De a tér gyakran bejött hozzá. Ezt úgy kell érteni, hogy a detektívek nála kértek mindig adatokat a lakókról. Vele közölték, hogy minden ablakba égő gyertyát kell tenni, mert erre vonul az eucharisztikus kongresszus. Míg az olasz király felé sorbaállított iskolagyerekek lobogtattak zászlót, ő tudta — innen másztak a csatornába a detektívek, hogy átvizsgálják, nem tett-e valaki pokolgépet ajándékként az Oktogon alá a törpe kényúr üdvözlésére.

Falus Józsefné, a ház megbízott kienc éves volt 1933-ban, mikor ideköltöztek a 4-es számú házba. Ő látta is az ablakból, mikor Horthy és Pacelli, a mai Pius, erre hajtoztak, mikor Gömbös hulláját könyveze kísérték itt az urak. Később völegényével, az illegális mozgalom harcosával sokszor elnézték a magasból a hitleri módra köszöngető zöldingeseket, akik itt hemzsegték Andrássy-uti tanyájuk közelében, lökdösték, szidalmazták a járókelőket, éltették a háborút. Itt, a szobában olvasta a közlési völegényét agyonlőtték a

nyilasok. Erről beszél, ha a háborúról esik szó.

Csillag Gyula 1944 szeptember 14-ét emlegeti. Angol gépek berregtek akkor az Oktogon felett és dobták bombáikat a lakónegyedekre. A fafödémes Oktogon-tér 4-re egy gyújtó- és egy robbanóbomba esett. Csillag OTI-tiszviselő volt azelőtt, a háborúban egy légoalakat parancsnoka lett. Az övének során reszketve, futott tűzoltóival a lángok közé. Egy rossz létrájuk, két fecskendőjük volt csupán, azzal mentek nekik a tűznek. Órákon át folyt a harc az Oktogonért. És megmentették a teret. A németek, nyilasok menekültek. 1945 január 16-án, az Opera felől eső két házban még Hitler-faszisták voltak, de a tér városligeti oldalán már a Szovjet Hadsereg hős katonái tüzeltek az ellenségre. A harc nyomait még ma is viselik a falak. Sok szovjet hős vére szentelte meg akkor az Oktogon követét. És győztek. Andrássy, Pollák, Landauer birodalma a népe lett azon a napon Algyői dr. a 3-as számú házból, jól emlékszik még a négy légvédelmi ütegre, a négy járdaszigeten: őket védte már akkor a Szovjet Hadsereg. Aztán elcsendesedett a harci zaj. Sérülve, romosan, de állt a tér. Gyorsan leszedték róla Mussoลินี nevé, a népharag felhőzött a lámpavasra két fasizta gyilkost. Aztán építeni kezdtek. Megindították a 6-os villamost. Algyői dr. első segélyt nyújtott. Udvari megnyitotta műhelyét, Falusné lóhúst főzött, hablevessel, Csillag összeszedte a pincékből tűzoltóit.

Csillag Gyula ma tűzoltó-ezredes. Megtanulta jól a mesterséget és őrzí a szabad főváros népének nyugalmat. Algyői dr. OTI főorvos. Sokat dolgozik: az orvosi szakma is felszabadult az úri páciensek hatalma alól. Szabad, szép munkaséleté lett, a népet gyógyítja. Mayercsik néni 70 esztendő má. Nehezére esik a kapuzás, a liftkelés, fiatalabbnak akarja átadni a ház mesterséget. Tehetj: unokaöccse műszerész, jól keres, segíti öreg napjaira. Falusné sebei behegedtek. Férjhezment Falus József cipőfésűs rész-készítőhöz, a Vidám Színház tisztviselője. Kisfiúk, a 18 hónapos Tamás, mint a vasgyűrű. Udvari ma is borbély. Két kislánya, Zsuzsi és Mari pirosnyakkendős úttörők. Bizony, olykor még az apjuknak is tudnak újat mondani egy-egy politikai kérdésben.

Igy élnek a felszabadult téren a szabad emberek.

Most létrát támasztanak a falhoz. Leszedik a rosszemlékű „Oktogon” táblát és felteszik helyébe a büszke „November 7” nevet. Hirdesse az urak dicsó telenül kimúlt országának romjain épülő boldog életünk, a munkának, a háborút legyőző békének és felszabadítottunknak, a Nagy Október fiainak mulhatatlan dicsőségét.

Máté György